

LBRIS

SOFIA DOBRA
We know
books

Cartea mea de gramatică

ediție revizuită,
conform DOOM³

art
educațional

Cuprins

UNITATEA 1 • Vocabularul

Categoriile semnatice (1)	6
Categoriile semnatice (2)	12
Derivarea	20
Compunerea	26
Conversiunea. Familia de cuvinte	29
Împrumuturile	33
Registrele limbii	38
RECAPITULARE	42
EVALUARE (TESTE)	44

UNITATEA 2 • Fonetica

Sunetele și literele (actualizare)	46
Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină	50
RECAPITULARE	52
EVALUARE (TESTE)	54

UNITATEA 3 • Tipuri de construcții morfosintactice

Construcțiile active.	
Construcțiile pasive cu verbul <i>a fi</i>	56
Construcțiile cu pronume reflexive	61
Construcțiile impersonale	65
Predicatul (actualizare)	70
Subiectul (actualizare)	76
Construcțiile incidente	81
Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor	84
RECAPITULARE	88
EVALUARE (TESTE)	90

UNITATEA 4 • Fraza

Fraza. Coordonarea	92
Fraza. Subordonarea. Elipsa	97
RECAPITULARE	102
EVALUARE (TESTE)	104

UNITATEA 5 • Atributul și propoziția atributivă. Apoziția

Atributul	106
Propoziția atributivă	112
Apoziția	118
RECAPITULARE	122
EVALUARE (TESTE)	124

UNITATEA 6 • Complementele și propozițiile complete

Complementul direct	126
Propoziția completivă directă	131
Complementul indirect	136
Propoziția completivă indirectă	139
Complementul prepozițional	143
Propoziția completivă prepozițională	147
RECAPITULARE	152
EVALUARE (TESTE)	154

UNITATEA 7 • Circumstanțialele și propozițiile circumstanțiale

Circumstanțialul de loc	156
Propoziția circumstanțială de loc	161
Circumstanțialul de timp	165
Propoziția circumstanțială de timp	169
Circumstanțialul de mod	173
Propoziția circumstanțială de mod	177
Circumstanțialul de cauză	181
Propoziția circumstanțială de cauză	185
Circumstanțialul de scop	190
Propoziția circumstanțială de scop	194
Construcțiile concesive	198
Construcțiile condiționale	203
RECAPITULARE	208
EVALUARE (TESTE)	210

Recapitulare finală	211
-------------------------------	-----

Unitatea 1

Vocabularul

Pentru a înțelege un text sau pentru a-l scrie, trebuie să fie alese cuvintele potrivite, acestea să fie bine asociate, să fie diferențiate, să se opună uneori. Grupate după sensul și forma lor, cuvintele pot alcătui familii lexicale. Cum nicio limbă nu există izolat, limba română, în ciuda menținerii fondului său latin, împrumută permanent cuvinte din alte limbi, sub presiunea factorilor sociali, istorici, științifici sau tehnici, îmbogățindu-și astfel vocabularul.

- Categoriile semantice
- Derivarea
- Compunerea
- Conversiunea. Familia lexicală
- Împrumuturile
- Registrele limbii
 - Recapitulare
 - Evaluare (teste)

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.2. aplicarea achizițiilor lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse
- 4.3. analizarea elementelor de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică prin raportare la limbile moderne
- 4.4. valorificarea relației dintre normă, abateră și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare

Observ și învâță!

Sinonimele sunt cuvinte cu sens asemănător sau identic și cu formă diferită.

ex. 1

Sinonimele se stabilesc în context, fiind necesar:

- să fie aceeași parte de vorbire;
- să denumească același aspect din realitate;
- să se poată înlocui unele cu altele în enunț, fără a-i schimba sensul;
- să aparțină aceleiași variante a limbii, neputându-se face o echivalență între termenii din limbajul obișnuit și un regionalism, un cuvânt ieșit din uz sau un termen științific și tehnic.

ex. 2

Sinonimele se stabilesc pentru fiecare sens al unui cuvânt polisemantic.

ex. 3

Sinonimele pot fi ca părți de vorbire:

- verbe;
- substantive;
- adjective;
- pronume;
- numerale;
- adverbe;
- prepoziții;
- conjuncții;
- interjecții.

ex. 4, 5

Se poate stabili o relație de sinonimie între:

- două cuvinte (sinonimie lexicală); *lexic – vocabular*;
- o expresie și un cuvânt (sinonimie lexico-frazeologică); *a lua la rost – a certa*;
- două expresii (sinonimie frazeologică); *a da cu bâta-n baltă – a călca în străchini*.

ex. 6, 7

Sinonimele

1 Alege, din seria de mai jos, sinonimul potrivit al verbului a scrie, notându-l în caseta din dreptul enunțurilor.

a copia a înregistra a nota a redacta a trimite

- Jurnalistul *scrie* un articol despre poluare.
- Elevul *scrie* în caiet o strofă din poezia din manual.
- Dan îi *scrie* un e-mail prietenului său.
- Antrenorul *scrie* în carnetul lui timpii realizați de alergători.
- Doamna dirigintă o *scrie* pe Ana pe lista celor care merg în excursie.

2 Încercuiește sinonimele potrivite pentru enunțurile de mai jos ale cuvintelor scrise colorat, explicându-ți apoi alegerea făcută.

- M-am întâlnit cu **el**. un băiat/dumnealui/Dan
- Îl doare **coșul pieptului**. paner/horn/torace
- Drumul avea un **cot**. cotitură/articulație/tub
- Agronomul a scris un tratat despre cultura de **zea mays**. cucuruz/păpușoi/porumb

3 Notează sinonimul potrivit al cuvântului polisemantic drept din enunțurile de mai jos.

- Am tras o linie *dreaptă*. _____
- Zidul era *drept*. _____
- M-a surprins câmpia *dreaptă* din față. _____
- Mihai era un om *drept*. _____
- Bunicul avea spatele *drept*. _____
- Drumul *drept* spre Brașov trece prin Predeal. _____
- Panta este *dreaptă*. _____
- Am cumpărat o fustă *dreaptă*. _____
- Făt-Frumos l-a învins pe zmeu în luptă *dreaptă*. _____

4 Găsește câte un sinonim pentru cuvintele de mai jos, din limba standard.

- a cere _____
- ciudat _____
- dânsul _____
- însă _____
- întâiul _____
- mereu _____
- of _____

5 Scrie în casetele de la exercițiul 4 ce părți de vorbire sunt sinonimele obținute.

6 Notează un sinonim pentru expresiile date.

- a face din țânțar armăsar _____
- lovitură de colț _____
- cusut cu ață albă _____

7 Găsește câte o expresie sinonimă cu cele de mai jos.

- a nu-i fi boii acasă _____
- într-o ureche _____
- trecere în lumea celor drepți _____

8 Precizează sinonimul potrivit pentru cuvintele scrise colorat în enunțurile date.

- După ce Dan a stricat bicicleta, fratele lui i-a spus disperat: „**Deșteptule**, nu puteai să stai liniștit?“ _____
- Andrei are mintea **iute**. _____
- Mâncarea a fost condimentată cu ardei **iute**. _____
- Astăzi, am studiat la chimie despre **sodiu**. _____

Antonimele

9 Menționează un antonim pentru fiecare cuvânt dat.

- cald _____
- ceva _____
- dedesubtul _____
- iubire _____
- sus _____
- și _____
- a urca _____
- halal! _____

10 Scrie, în casetele de la exercițiul 9, ce părți de vorbire sunt antonimele găsite.

11 Formează antonime cu ajutorul prefixelor de la cuvintele date.

- corectitudine _____
- a face _____
- a lipi _____
- milos _____
- poetic _____
- a desăra _____

12 Încercuiește antonimul potrivit pentru cuvântul scris colorat în enunțul de mai jos.

- Vecinul meu este un om **risipitor**.
avar/parcimonios/zgârcit

Stabilirea unui sinonim depinde și de situația de comunicare, nu numai de contextul verbal.

După capacitatea de a fi substituite în context, sinonimele pot fi:

- **absolute**, când comută în orice context (*kaliu – potasiu*);
- **parțiale**, când comută doar în anumite contexte (*greu – dificil*).

ex. 8

Antonimele sunt cuvinte cu sensuri diametral opuse.

Ca părți de vorbire, antonimele pot fi:

- verbe;
- substantive;
- adjective;
- pronume;
- adverbe;
- prepoziții;
- conjuncții;
- interjecții.

ex. 9, 10

Există prefixe cu ajutorul cărora se pot forma antonime: *des-* (*dez-*, *de-*), *ne-*, *in-*, *a-*.

ex. 11

Antonimele se stabilesc în context, fiind necesar:

- să fie o pereche compusă din aceleași părți de vorbire, cu formă total diferită (*bun – rău*) sau cu formă deosebită doar prin prefix (*atent – neatent*);
- să aparțină aceleiași variante a limbii (adjectivul *veșnic* din limba standard are ca antonim adjectivele *trecător*, *pieritor* și nu pe cele din limbajul cult *efemer*, *temporar*);
- să aibă un element de sens comun față de care să se stabilească opoziția (*rece – cald* se referă la temperatură).

ex. 12

Antonimele se stabilesc pentru fiecare sens al unui cuvânt polisemantic.

ex. 13

Nu toate cuvintele au antonime (*pix, a clipi, rutier* etc.), incluzându-se în această categorie și cuvintele care prezintă opoziții naturale (*băiat – fată, curcă – curcan* etc.).

ex. 14

Se poate stabili o relație de antonimie între:

- două cuvinte (*mare – mic*);
- o expresie și un cuvânt (*a cânta în strună – a dezaproba*);
- două expresii (*a da cu piciorul – a lua în brațe*).

ex. 15, 16

13 Indică antonimul potrivit pentru cuvântul polisemantic **tare** din enunțurile date.

- Perna pe care dorm este *tare*. _____
- Un vânt *tare* a rupt crengile copacilor. _____
- Pânza era *tare*. _____
- Halterofilul s-a dovedit a fi *tare*. _____
- Convingerea lui era *tare*. _____
- Dan este *tare* la matematică. _____
- A adus un argument *tare*. _____
- Și-au spus vorbe *tari*. _____
- Sunetul *tare* al trompetei l-a deranjat. _____
- Aerul *tare* de munte îl încânta. _____
- Nu-i plac băuturile *tari*. _____
- Culorile rochiei erau *tari*. _____

14 Dă exemplu de trei cuvinte care nu au antonime.

15 Menționează un antonim pentru expresiile de mai jos.

- a-și da arama pe față _____
- la o aruncătură de băț _____
- slab de înger _____

16 Găsește o expresie antonimă pentru cele date.

- a-și lua inima-n dinți _____
- părere de rău _____
- a rămâne stană de piatră _____

Dificultăți

Alegerea cuvântului potrivit dintr-o serie sinonimică oferită de dicționar poate crea dificultăți, pentru că nu toate cuvintele permit actualizarea în orice context. De exemplu, *minge* are ca sinonim *balon*, dar numai pentru unele sporturi, fiindcă în tenis niciodată nu poate fi numită așa. În trecut, s-a mai folosit și sinonimul *bășică*, imposibil de folosit astăzi. Există și situația ca un cuvânt să se refere la aspecte diferite din realitate. De exemplu, *gras*, referitor la oameni sau animale, are sinonime ca *rotofei, durduliu, dolofan, plin, obez, supraponderal*, dar referitor la *păr* are sinonime ca *unsuros, uleios*. Adjectivul era folosit în trecut în tipografie și pentru *aldin*, literă scrisă mai îngroșat. Aceeași problemă apare și la antonime. De exemplu, *înalt* referitor la oameni are ca antonime *scund, mic, mărunț*, referitor la sunete, voce are antonime precum *grav, scăzut, jos*, iar referitor la alte contexte (știință, temperatură etc.) nu actualizează decât sensul *scăzut*.

Exersează

1 Unește cuvintele din prima coloană cu sinonimul potrivit din a doua coloană.

biruitor	•	•	celest	obosit	•	•	facil
ceremonios	•	•	concesiv	răutăcios	•	•	a oxida
ceresc	•	•	obez	a rugini	•	•	malițios
gras	•	•	protocolar	a stăruii	•	•	stupefiat
îngăduitor	•	•	terifiant	uimit	•	•	a persevera
îngrozitor	•	•	victorios	ușor	•	•	surmenat

2 Identifică în lista de mai jos patru serii de sinonime.

- adolescență • anturaj • blam • căci • a conversa • dacă • deoarece • a discuta • a emana
- fetișcană • fiindcă • fotomodel • întotdeauna • întrucât • întruna • lexic • mereu • puștancă
- puștoaică • regim • a spune • totdeauna • trapez • a vorbi.

seria I	seria a II-a	seria a III-a	seria a IV-a

3 Taie intrusul din seriile de mai jos.

- a. beznă • înnorare • întunecime • întuneric • obscuritate
 b. a clinti • a deplasa • a mișca • a muta • a munci
 c. etern • nepieritor • permanent • vestitor • veșnic

4 Clasează sinonimele după gradul de intensitate, scriindu-le pe cele patru trepte – de la cel mai slab la cel mai puternic.

- a. abundență • belșug • îndeustulare • opulență
 b. a deteriora • a ponosi • a uza • a zdrențui
 c. infect • jegos • mânjit • murdar

a.

b.

c.

5 Scrie, în casete, care dintre sinonimele date exprimă aprecieri pozitive (P), deprecia-tive (D) și neutre (N).

- abil • ingenios • viclean • hohot • rânjel • râs

6 Indică sinonimele cuvântului polisemantic a lua din enunțurile de mai jos.

- a. Am luat un fresh de portocale. _____ b. Rezolvarea temei mi-a luat două ore.
 _____ c. Am luat o carte de la bibliotecă. _____ d. Am luat o viroză
 de la colegul meu de bancă. _____ e. Încălțăminte a luat apă. _____
 f. Domnitorul a luat cetatea. _____

7 Menționează un cuvânt sinonim pentru expresiile date.

- a se duce pe apa sâmbetei _____ • de ajuns _____ • dare de seamă
 _____ • cu nasul pe sus _____

8 Notează o expresie sinonimă cu cele de mai jos.

- a se lua cu mâinile de păr _____
 • a i se îneca toate corăbiile _____
 • a-și pune pofta-n cui _____
 • a bate câmpii _____

9 Precizează câte un sinonim pentru fiecare cuvânt scris colorat în fragmentul dat.

„Stradă goală, dezolantă, nesfârșită, șaptesprezece stații de tramvai, cele mai multe fără refugiu și fără sens, asemenea haltelor de cale ferată din plin câmp.”

Mircea Cărtărescu – Solenoid

10 Unește fiecare cuvânt din seria A cu antonimul corespunzător din seria B.

A aproape • benefic • devreme • egoist • junior • viciu

B altruist • departe • malefic • senior • târziu • virtute

11 Încercuiește antonimele cuvântului scris colorat la începutul seriilor date.

- a. **necunoscut** • anonim • celebru • faimos • ilustru • neștiut • renumit • reputat • vestit
 b. **a descoperi** • a ascunde • a camufla • a deghiza • a dezveli • a dosi • a masca • a piti
 • a revela • a tăinui
 c. **creștere** • augmentare • coborâre • descreștere • diminuare • ieftinire • majorare
 • micșorare • reducere • scădere

12 Indică antonimul cuvântului polisemantic **tare** din enunțurile date.

- a. Aluatul era **tare**. _____ b. În cameră, era un miros **tare**. _____
 c. El s-a dovedit un caracter **tare**. _____ d. A bătut un vânt **tare**. _____
 e. Culoarea rochiei era **tare**. _____

13 Menționează câte un antonim pentru cuvintele scrise colorat în articolul de mai jos.

DESPRE MODA DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA

La **începutul** secolului XX, femeile s-au eliberat de prejudecăți, afirmându-și pe plan social **egalitatea** cu bărbatul. Moda a reflectat imediat această schimbare, astfel încât de la stilul **rigid** al corsetelor s-a trecut la o ținută comodă, în care fusta s-**a scurtat** și s-a impus taiorul.

Prin anii '30, au reapărut croielile **complicate**, broderiile, drapajele, bieurile. Încălțămintea cu toc **înalt** și forme pretențioase se asorta cu materialele luxoase și blănurile **scumpe**, care constituiau o investiție, ca și bijuteriile **veritabile** din aur masiv. Părul buclat prin tehnica ondulațiilor permanente era uneori acoperit de pălării **grațioase** cu flori și cu broșe.

14 Completează casetele de mai jos pe baza versurilor date.

„Ții minte ce fior străin
 Trecu atunci, din constelații,
 Prin bluza ta de crêpe-dé-Chine¹
 Cu aplicații?

Sclipind departe prin frunziș,
 O stea smerită și albastră
 Stă singuratică pieziș
 Deasupra noastră.“

George Topîrceanu – *Balada unei stele mici*

¹ crêpe-dé-Chine (pronunțat *crepdășin* și adaptat în limba română cu forma *crep* sau *crepdeșin*, s.n.) – țesătură subțire, încrețită, din fire de mătase suprarăsucite.

Cuvinte din câmpul lexical
al modei

Sinonime ale cuvintelor
din câmpul lexical
din prima casetă

Antonime ale cuvintelor
indicate

departe –
smerită –
deasupra –

15 **JrC** Lucrați în perechi. Câștigă cel care completează corect primul schema de mai jos. Vă puteți lua ca arbitru profesorul.

SINONIME	_____	a aprinde	_____	ANTONIME
	_____	credincios	_____	
	_____	incorect	_____	
	_____	prieten	_____	
	_____	tineresc	_____	
	_____	vinovat	_____	

16 Dezleagă careul, scriind pe orizontală sinonime și pe verticală antonime ale cuvintelor date.

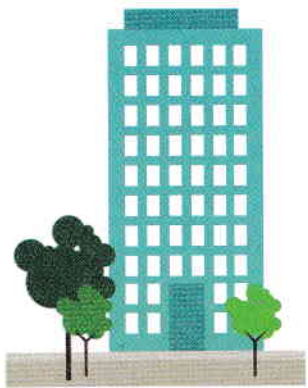
Sinonime

- a. greșeală
- b. iad
- c. gol
- d. a drege
- e. stăruitor
- f. a dărâma

Antonime

- g. trecător
- h. a regresa
- i. a hotărî
- j. dibaci
- l. vechi

a	E					E	g
b	I					N	j
c	L					A	h
d	R					A	l
e	T					E	i
f	D					A	

17 Descrie, în 3 – 5 rânduri, un oraș, folosind trei sinonime pentru *casă* și trei antonime pentru *înalt*. Subliniază sinonimele cu albastru și antonimele cu verde.

Test flash

1. Menționează câte un sinonim pentru cuvintele <i>caraghios</i> , <i>împrejurare</i> , <i>a lămuri</i> .	3 p.
2. Precizează câte un antonim pentru cuvintele <i>adevăr</i> , <i>posomorât</i> , <i>prudent</i> .	3 p.
3. Încercuiește sinonimele cuvântului scris colorat la începutul seriei date. vesel • amărât • bucuros • încântat • melancolic • voios	3 p.

Din oficiu: 1 p.

Observ și învață!

Omonimele sunt cuvinte cu aceeași formă și cu sens complet diferit.

Omonimele sunt:

- **lexicale**, când sunt aceleași părți de vorbire; acestea se clasifică în
 - ▶ **omonime totale**, când cele două cuvinte au forme identice în vorbire (*bancă – bănci*);
 - ▶ **omonime parțiale**, când cele două cuvinte nu au toate formele identice în vorbire (*bandă – benzi – bande*);
- **lexico-gramaticale**, când sunt părți de vorbire diferite (*dar*, substantiv și conjuncție).

ex. 1, 2, 3

Există și o **omonimie gramaticală**, care este:

- **omonimie morfologică**, privitoare la formele identice ale aceluiași cuvânt în vorbire (*El ascultă. Ei ascultă.*);
- **omonimie sintactică**, privitoare la sensul diferit al unor enunțuri identice formal (*Micuța poartă sare.*).

ex. 4, 5

Omonimele sunt cuvinte care se pronunță la fel.

Omografele sunt cuvinte care se scriu la fel.

Omonimele sunt obligatoriu omofone.

ex. 6, 7

books

Omonimele

1 Indică sensurile omonimului lexical din versurile de mai jos.

„Zicea păianjenul urcat
În pod de mine, pe un fir
De-al lui – se vede minunat
Ultimul pod – de la Cujmir...”

Marin Sorescu – *Poduri*

2 Precizează formele de plural ale omonimelor lexicale scrise colorat, indicând apoi tipul lor.

- Am văzut un **lac** glaciар. _____
- Mama a luat un **lac** de unghii. _____
- Câinele și-a rupt un **colț**. _____
- Păianjenul este într-un **colț** al podului. _____
- Uite o imagine cu un **roman** înarmat. _____
- Am citit un **roman** bun. _____

Omonime totale

Omonime parțiale

3 Menționează felul omonimelor scrise colorat în enunțurile date.

- Au văzut un păianjen **mare**.
- Dan a fost la **mare**.

4 Explică diferențele de sens dintre cuvintele scrise colorat în enunțurile de mai jos. Ce observi în privința formei?

- Ea **cântă** o romanță. • Ei **cântă** un șlagăr.
- Îi dau **fetei** o carte. • Cartea **fetei** este interesantă.

5 Precizează cele două sensuri ale propozițiilor date, identice formal.

- Achit broasca.

- Discutăm alegerea șefului grupului.

- Curăț un cățel mic.

6 Subliniază omografele din enunțurile următoare. Sunt acestea omonime sau nu? Justifică-ți alegerea.

• Adina era veselă. • Ea a spălat întreaga veselă. • Vlad ia un prosop ca să șteargă farfuriile.

7 Încercuiește omofonele de la exercițiul precedent.

Cuvintele polisemantice

8 Menționează sensurile cuvântului polisemantic *pânză* din enunțurile de mai jos.

a. Am cumpărat doi metri de *pânză* înflorată.

b. Am curățat *pânza* de păianjen de la fereastră.

c. Îmi place această *pânză* a lui Nicolae Grigorescu.

d. M-au înfiorat imaginile derulate pe *pânza* sălii de cinematograf.

e. Prietenul meu știa să mânuiască *pânzele* bărcii.

9 Explică de ce cuvântul *pânză* este omonim în enunțul de mai jos.

Am tăiat creanga copacului cu o *pânză*.

Paronimele

10 Precizează sensul paronimelor scrise colorat în versurile de mai jos.

„coafeză

coafeză **modestă**, **modistă** precoce mergând în tramvaiul anunțiat¹ prin difuzoare și portavoce...”

Mircea Cărtărescu – *Sonet* (14)

modestă

modistă

¹ *anunțiat* – joc de cuvinte între *anunțat* și *annunziat*, cu referire la scriitorul italian Gabriele d'Annunzio (1863 – 1938); în timpul Primului Război Mondial acest scriitor a devenit foarte cunoscut printr-un zbor făcut deasupra Vienei pentru a răspândi manifeste (analogie cu răspândirea veștilor prin difuzoare și portavoce).

11 Ce efect crezi că are folosirea paronimelor în versurile de mai sus?

Cuvântul polisemantic are două sau mai multe sensuri legate între ele.

Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puțin apropiate, spre deosebire de sensurile omonimelor, care nu au nicio legătură între ele.

ex. 8, 9

Paronimele sunt cuvinte cu formă asemănătoare și sens diferit.

Paronimele se deosebesc formal:

- printr-un sunet (*eminent* – *iminent*);
- prin două sunete (*a corobora* – *a colabora*);
- prin ordinea sunetelor (*a revela* – *a revela*).

ex. 10, 11, 12

LIBRIS

Paronimele sunt, cel mai adesea, aceleași părți de vorbire:

- substantive;
- adjective;
- verbe;
- conjuncții.

Mai rar, pot fi și părți de vorbire diferite.

ex. 13

Confuzia paronimică este o greșeală de exprimare, produsă când vorbitorul apropie termenul al cărui sens îi este mai puțin cunoscut de un termen cunoscut cu formă asemănătoare ori puțin diferită de cel necunoscut. Apariția confuziilor paronimice este un semn al nivelului scăzut de instruire a vorbitorului.

ex. 14

Dificultăți

Uneori, se greșește prin considerarea unor secvențe de tipul *ne-am/neam*, *m-ai/mai*, *s-ar/sar* drept omofone. Omofonie există numai atunci când ambele structuri care se aud la fel au sens. Cuvintele *neam*, *mai*, *sar* au sens. Însă structurile *ne-am*, *m-ai*, *s-ar* nu au sens, deci *ne-am/neam* nu sunt omofone.

Există în limbă omonime intolerabile, care au aceeași formă în toată flexiunea, apar în același registru de limbă și se utilizează în același tip de contexte. Pentru a nu crea confuzii, limba are tendința de a le evita. Astfel, se poate elimina unul dintre cuvinte (*păcurar* a fost înlocuit de *cioban* din cauză că, ulterior, a apărut același cuvânt cu sensul de „vânător de păcură”) sau se poate adăuga sufix diminutival (din *pescar* s-a obținut *pescăruș*; din *porumb*, *porumbel*; din *vară*, *verișoară*).

În DEX, omonimele nu sunt tratate omogen, ținându-se cont doar de originea cuvintelor. Aceasta a dus la înregistrarea omonimelor fie în articole separate, fie în același articol.

Un cuvânt polisemantic poate avea și un omonim. De exemplu, *casă* este un cuvânt polisemantic, având sensul de „clădire de locuit”, „spațiu de mișcare a liftului”, „spațiul care adăpostește o

Vezi în **bază** Subliniază varianta potrivită contextului din perechile de paronime date, precizând apoi ce le diferențiază formal (numărul de sunete, ordinea sunetelor etc.).

- Mama și-a luat **geantă/jantă** gri.
- Mașina a rămas pe **geantă/jantă**.

Se deosebesc prin: _____

- Probele se **colaborează/coroborează** cu declarațiile martorilor.
- Se **colaborează/coroborează** bine în această echipă.

Se deosebesc prin: _____

- Mihai a **releat/revelat** un secret de familie.
- Criticul a **releat/revelat** tema operei.

Se deosebesc prin: _____

13 Menționează, în casete, ce părți de vorbire sunt paronimele din enunțurile date.

	• Textul are o lacună .
	• Veneția este construită într-o lagună .
	• Am studiat textul epic din manual.
	• Mihai are un comportament etic .
	• Tata a investit mult în afacerea lui.
	• Ministrul l-a investit în funcție azi.
	• Cumperi dicționarul ori romanul?
	• L-am invitat la noi, or el n-a venit.
	• Dan s-a ghidat în viață după un adagiu .
	• Piesa a fost cântată adagio .

14 Explică de ce paronimele sunt frecvent confundate.

scară într-o clădire”, „gospodărie”, „toți cei care locuiesc într-o casă, formând o familie”, „căsnicie, menaj”, „neam, dinastie”, „firmă, instituție”. Omonimul său este cuvântul *casă* cu sensul de „dulap în care sunt ținuți banii sau alte valori”. Acesta la rândul lui este un cuvânt polisemantic, având sensul de „loc în care se achită cumpărăturile”, „ghișeu într-o instituție unde se fac plăți”, „sumă de bani de care dispune la un moment dat o casierie”.

Paronimia nu este propriu-zis o modalitate de organizare semantică a cuvintelor, ci o relație provocată de un accident lingvistic, mai precis de confuzia paronimică, determinată de lipsa de instruire a unor vorbitori. Din această cauză confuzia paronimică apare, în special, în legătură cu termeni recent integrați în limbă (cuvintele vechi în limbă, pe care vorbitorii nu le confundă – de exemplu, *mac* și *sac* – nu sunt paronime). De asemenea, nu constituie paronime cuvintele inventate, deformat de vorbitori sau cuvintele ce reprezintă alte greșeli lingvistice. Multe dintre personajele lui I.L. Caragiale apropie cuvinte noi pe care nu le cunosc de un termen știut, asociindu-le cu o falsă origine. În piesa *O noapte furtunoasă*, Nae Ipingescu spune: „să fi pofțit la mine la despărțire cu lăcrămație, că-i împlineam eu cât îi mai lipsea”. „Despărțirea” era circumscipția la care lucra polițistul care aștepta, de fapt, o reclamație, cuvânt pe care l-a deformat în „lăcrămație”, printr-o asociere greșită. Nu sunt paronime nici cuvintele pronunțate greșit și care au același sens, de exemplu *familie* – *famelie*, *protopop* – *potropop* etc. Nu intră în categoria paronimelor nici cuvintele cu două forme considerate corecte de DOOM³ și care au același sens, recomandabilă pentru uz fiind prima formă: *filozof/filosof*, *piuneză/pioneză*.

Paronimele nu sunt exclusiv o pereche de cuvinte, ci pot fi și trei cuvinte.

Exersează

- 1** Subliniază omonimele din versurile de mai jos, precizând sensul acestora în casete.

„Pe-o corabie doi pisoi
stau la pupă (nu se pupă):
au un timbru cu un lup
și privesc la el prin lupă.”

Grete Tartler – *Filatelia*

- 2** Ce fel de omonime sunt cele subliniate la exercițiul precedent?

- 3** Menționează sensul cuvântului *timbru* din versurile de la exercițiul 1, în prima casetă de mai jos, indicând în a doua casetă sensul omonimului său.

a.

b.

- 4** Unește enunțurile date cu sensurile corespunzătoare ale cuvântului polisemantic *a sta*.

- „*stau* la pupă (nu se pupă)”
- Ceasul *a stat*.
- Mașina *a stat* în parcare o oră.
- Monica *stă* aproape de școală.
- Tabloul *stă* într-un cui.
- Baliza *stă* deasupra apei.
- a locui
- a opri
- a pluti
- a se prinde
- a rămâne (nemișcat)
- a staționa

- 5** Indică, în casete, sensurile omonimului din versurile de mai jos.

Într-un toc făcut din pluș, ochelarii au culcuș.
Doar un toc mânjit cu tuș mă trimite pe la duș,